Volume 23, Issue 2
December 2025

ISSN 1731-8297, e-ISSN 6969-9696
http://czasopisma.uni.opole.pl/index.php/osap

VARIA
received 2025-06-09
accepted 2025-10-14
published online 2025-11-21

XIX Colloquium Prawno-Historyczne *Między profanum a sacrum – aspekty prawne i historyczne*, Opole, 3 czerwca 2025 roku

XIX Legal-Historical Colloquium Between *profanum* and *sacrum* – legal and historical aspects Opole, 3 June 2025

PIOTR SADOWSKI
Uniwersytet Opolski
ORCID: 0000-0002-2422-8793, e-mail

Citation: Sadowski, Piotr. 2025. XIX Colloquium Prawno-Historyczne. Między *profanum* a *sacrum* – aspekty prawne i historyczne, Opole, 3 czerwca 2025 roku. *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne* 23(2): 213–223. DOI: 10.25167/osap.5896.

Abstract: On 3 June 2025, the 19th Legal and Historical Colloquium entitled 'Between the profane and the sacred – legal and historical aspects' was held. It was organised by the Department of History of Law and Religious Law of the Institute of Legal Sciences of the University of Opole, the Doctoral School of the University of Opole, the Opole University Foundation, the Human Rights Research Club, and the Inter-Lex Research Club. The scientific directors of the symposium were Prof. Piotr Sadowski, PhD, and Prof. Andrzej Szymański, PhD, both of the University of Opole, and the secretary was Dr. Katarzyna Pluta. Several dozen speakers reflected on the relationship between the new religion and the old world, between Christianity and Romanity, between the Church and the state. The report presents detailed summaries of the speeches delivered by the following speakers: Salvatore Puliatti, Bronisław Sitek, Stanisław Leszek Stadniczeńko, Krystyna Kossakowska-Jarosz, Józef Koredczuk, Piotr Sadowski, Aleksandra Szymańska, Marcin Piotr Bider, Karolina Wojtucka, Daniel Wojtucki, Piotr Steczkowski, Konrad Kamiński and Andrzej Szymański. The presentations of the other participants were only indicated by the titles of their papers. The conference, organised on the 1700th anniversary of the Council of Nicaea, so important for both the Church and the Roman Empire, proves that the profane and the sacred are dichotomous

categories, and that matters of religion are still relevant to society, the state and the Polish legal system.

Keywords: sacred, profane, Council of Nicaea, Justinian, public officials in ancient Rome, evocatio

Abstrakt: 3 czerwca 2025 r. odbyło się XIX Colloquium Prawno-Historyczne pt. „Między profanum a sacrum – aspekty prawne i historyczne" zorganizowane przez Katedrę Historii Prawa i Prawa Wyznaniowego Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Opolskiego, Szkołę Doktorską UO, Fundację Uniwersytetu Opolskiego, Koło Naukowe Praw Człowieka i Koło Naukowe Inter-Lex. Kierownikami naukowymi sympozjum byli prof. UO dr hab. Piotr Sadowski i prof. UO dr hab. Andrzej Szymański, a sekretarzem była dr Katarzyna Pluta. Kilkudziesięciu prelegentów zastanawiało się nad relacjami między nową religią a starym światem, między chrześcijaństwem a rzymskością, między Kościołem a państwem. Sprawozdanie prezentuje szczegółowe streszczenia wystąpień takich prelegentów jak: Salvatore Puliatti, Bronisław Sitek, Stanisław Leszek Stadniczeńko, Krystyna Kossakowska-Jarosz, Józef Koredczuk, Piotr Sadowski, Aleksandra Szymańska, Marcin Piotr Bider, Karolina Wojtucka, Daniel Wojtucki, Piotr Steczkowski, Konrad Kamiński i Andrzej Szymański. Wystąpienia pozostałych uczestników zostały tylko zasygnalizowane tytułami referatów. Konferencja zorganizowana w 1700. rocznicę Soboru w Nicei, tak ważnego zarówno dla Kościoła, jak i dla cesarstwa rzymskiego, stanowi dowód, że profanum i sacrum są kategoriami dychotomicznymi, a sprawy religii są wciąż aktualne dla społeczeństwa, państwa czy polskiego porządku prawnego.

Słowa kluczowe: *sacrum*, *profanum*, sobór w Nicei, Justynian, urzędnicy publiczni w starożytnym Rzymie, *evocatio*

W roku 1700. rocznicy Soboru w Nicei Katedra Historii Prawa i Prawa Wyznaniowego Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Opolskiego zorganizowała 3 czerwca 2025 r. XIX Colloquium Prawno-Historyczne pt. „Między profanum a sacrum – aspekty prawne i historyczne". Konferencja miała miejsce w pomieszczeniach Collegium Iuridicum w Opolu. Kierownikami sympozjum byli prof. UO dr hab. **Piotr Sadowski** i prof. UO dr hab. **Andrzej Szymański**, a sekretarzem dr **Katarzyna Pluta**. Wśród podmiotów organizacyjnych należy wymienić: Szkołę Doktorską UO, Fundację Uniwersytetu Opolskiego, Koło Naukowe Praw Człowieka i Koło Naukowe *Inter-Lex*. Otwarcia konferencji, nawiązując do tematyki sympozjum, dokonał prorektor do spraw nauki prof. UO dr hab. **Daniel Pietrek**, po którego przemówieniu głos zabrał dyrektor Instytutu Nauk Prawnych UO prof. UO dr hab. **Piotr Stec**.

Już od starożytności jako ważny jawił się problem zbudowania właściwych relacji między nową religią a starym światem, między chrześcijaństwem a rzymskością, między Kościołem a państwem. *Profanum* potocznie oznacza to co świeckie, zwyczajne, codzienne czy doczesne, to co znajduje się poza dziedziną religii. Tymczasem *sacrum* to to co święte, to co związane z wierzeniami, zakazami czy nakazami. *Profanum* i *sacrum* to rzeczywistości czy wyobrażenia przeciwstawne,

badane w obszarze religii między innymi przez Emila Durkheima (1858–1917), zajmującego się relacjami między jednostką a zbiorowością, dla którego religia była zjawiskiem społecznym. Zdaniem Mircea Eliadego (1907–1986) *sacrum* i *profanum* stanowią dwa różne sposoby bytowania człowieka. Jest to także opozycja tego, co realne i tego, co zjawiskowe, tego, co sakralizacyjne i tego, co desakralizacyjne. W tytule konferencji najpierw wypisano *profanum*, później *sacrum* – jak gdyby uznając, że człowiek historyczny (*homo historicus*) coraz bardziej dominuje nad człowiekiem religijnym (*homo religiosus*), a z drugiej strony jakby wskazując *sacrum* jako pewien cel, wzór, ideał dla współczesnego człowieka, tak bardzo umocowanego w swoim *profanum*.

W sesji plenarnej, której przewodniczył prof. UO dr hab. **Piotr Sadowski,** prelegenci wygłosili następujące referaty: prof. ordinario dr h.c. **Salvatore Puliatti** (Università di Parma) „Ragion di stato e controversie religiose: la questione monofisita nella legislazione giustinianea"; prof. dr hab. dr h.c. **Bronisław Sitek** (Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej, Uniwersytet SWPS) „Rola religijnej przysięgi składanej przez urzędników publicznych w starożytnym Rzymie i jej współczesne znaczenie – studium na przykładzie ustaw municypalnych oraz współczesnego prawa samorządowego"; prof. dr hab. **Stanisław Leszek Stadniczeńko** (AEH) „Zagubienie się człowieka w rewolucji kulturowej"; prof. dr hab. **Krystyna Kossakowska-Jarosz** (UO) „Góra św. Anny jako świętość polskojęzycznych Górnoślązaków w potrzasku profanacji (przełom XIX i XX wieku)" oraz prof. dr hab. **Józef Koredczuk** (UWr) „Granice klauzuli sumienia".

Profesor Salvatore Puliatti to wybitny włoski romanista, doktor honoris causa, autor wielu publikacji, między innymi takich monografii, jak: *Ricerche sulla legislazione „regionale" di Giustiniano: lo statuto civile e l'ordinamento militare della prefettura africana*, Milano 1980; *Ricerche sulle novelle di Giustino II: la legislazione imperiale da Giustiniano I a Giustino II* /1: *Problemi di diritto pubblico*, Milano 1984; *Ricerche sulle novelle di Giustino II: la legislazione imperiale da Giustiniano I a Giustino II* /2: *Problemi di diritto privato e di legislazione e politica religiosa*, Milano 1991; *Incesti crimina: regime giuridico da Augusto a Giustiniano*, Milano 2001; *De cuius hereditate agitur: il regime romano delle successioni*, Torino 2016; *Callistratus: opera*, Roma 2020. W wystąpieniu pt. „Ragion di stato e controversie religiose. La questione monofisita nella legislazione giustinianea" („Racja stanu i kontrowersje religijne. Kwestia monofizycka w ustawodawstwie Justyniana") profesor Puliatti pochylił się nad kwestią wiary, religii, a w sposób szczególny nad stanowiskiem Justyniana względem monofizytyzmu w świetle ustawodawstwa cesarskiego. Przedstawił cesarza Justyniana jako gorliwego katolika, który traktował religię jako podporę cesarstwa, sojusznika, ale nie służebnicę polityki. W świetle *Kodeksu Justyniańskiego* cesarz dopatrywał się boskiej interwencji w nadaniu mu władzy. W *Codex Iustinianus* 1,29,5 czytamy: „Cesarz Justynian do Zetasa, sławnego męża, naczelnego wodza dla Armenii

oraz Pontu Polemoniackiego i «pozostałych» ludów. Gdy za przychylnością Bożą powierzone nam zostało państwo rzymskie" (tłum. Tomasz Palmirski i zespół, *Kodeks Justyniański*, t. I–IV, Warszawa 2022–2024). Stąd praktykowanie wiary na poziomie osobistym, kościelnym, państwowym miało służyć ochronie prawowierności. Profesor z Parmy stwierdził, że eklezjologia Justyniana koncentrowała się wokół idei transcendentnego pochodzenia Kościoła, będącego *res divina*, a także podporą cesarstwa (C. 1,3,42 pr.) oraz wokół prymatu i nadrzędności funkcji nauczycielskiej Kościoła Rzymskiego (Nov. 131,2). W czasach kontrowersji dogmatycznych, trynitarnych, chrystologicznych czy mariologicznych cesarz okazywał się tym, który chciał przybliżać wiedzę religijną i to nie na sposób powierzchowny. Jak powiedział S. Puliatti: „Kultura teologiczna Justyniana nie jest ani nietypowa, ani też nie jest produktem dyletantyzmu". Równocześnie cesarz nie był prawdziwym, czyli zawodowym teologiem. Nie wykorzystywał teologii instrumentalnie. Mąż Teodory uważał teologię nie za środek stosowany przez prawo, ale źródło motywacji samego prawa. Jako że cesarz zajmował dość niejednoznaczną postawę względem monofizytyzmu – doktryny uznającej w Jezusie Chrystusie tylko jedną naturę, jego działania w tej kwestii nie zaowocowały wypracowaniem trwałych osiągnięć. Co więcej, żona cesarza wspierała wyznawców monofizytyzmu. W praktyce władca nie potrafił zastosować takich samych środków wobec zwolenników monofizytyzmu jak względem innych heretyków.

Tymczasem prof. dr hab. dr h.c. Bronisław Sitek, autor takich dzieł, jak: *Pojęcie sprawiedliwości w konstytucjach cesarskich z okresu Dioklecjana i Konstantyna Wielkiego*, Kraków 1996; *Actiones populares w prawie rzymskim na przełomie republiki i pryncypatu*, Szczecin 1999; *Infamia w ustawodawstwie cesarzy rzymskich*, Olsztyn 2003, w wystąpieniu pt. „Rola religijnej przysięgi składanej przez urzędników publicznych w starożytnym Rzymie i jej współczesne znaczenie – studium na przykładzie ustaw municypalnych oraz współczesnego prawa samorządowego" dowodził, że przysięga składana w starożytnym Rzymie przez urzędników państwowych miała charakter religijny. Była ona nie tylko aktem lojalności wobec państwa, ale przede wszystkim zobowiązaniem wobec bogów. Złamanie takiej przysięgi było traktowane jako *nefas* pojmowane jako naruszenie boskiego porządku i prowokowanie zemsty bogów. Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej odwołując się do praw miejskich, dawał przykłady urzędników zobowiązanych do składania przysiąg, a także ich konsekwencji prawnych i religijnych. *Iusiurandum* (*iuramentum*) poświęcono drugi tytuł 12 księgi Digestów Justyniańskich *De iureiurando sive voluntario sive necessario sive iudiciali* (*O przysiędze dobrowolnej, koniecznej i sądowej*). Profesor poddał analizie znaczenie rzymskiej przysięgi składanej przez urzędników publicznych, zwłaszcza w kontekście deklaracji lojalności i symboliki aktów składania przysięgi. Przykładowo w rozdziale 26 *lex Irnitana* jest mowa o przysiędze składanej przez duumwirów, edylów i kwestorów. Mieli oni składać przysięgę na zgromadzeniu

ludowym (*contio*) „na Jowisza i boskiego Augusta, i boskiego Klaudiusza i boskiego Wespazjana Augusta i boskiego Tytusa Augusta, i na geniusza Imperatora Cezara Domicjana Augusta, i na Penaty [bóstwa domowe]". Ślubowali między innymi należyte wypełnianie swoich obowiązków wynikających z ustawy oraz że nie będą świadomie podejmowali decyzji sprzecznych z dobrem wspólnym municypium. Kto by nie chciał złożyć takiej przysięgi, powinien być ukarany grzywną w wysokości 10 000 sestercji na rzecz tego municypium, a dokładnie skarbca miejskiego.

Profesor dr hab. Stanisław Leszek Stadniczeńko – pierwszy dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Opolskiego, w referacie pt. „Zagubienie się człowieka w rewolucji kulturowej" wskazał na dynamiczne i wielowarstwowe przemiany charakterystyczne dla globalizacji pojmowanej jako proces kulturowy, aksjologiczny i cywilizacyjny, a nie tylko ekonomiczny. Zmiany te wpływają na życie społeczne, modele relacji międzyludzkich, etykę i światopogląd. Człowiek współczesny staje, zdaniem Profesora, przed takimi wyzwaniami, jak: migracje, cyfryzacja życia, silne przemiany technologiczne, sekularyzacja, redefinicja pojęcia rodziny. Oprócz diagnozowania aktualna nauka powinna proponować stosowne narzędzia ochrony godności osoby ludzkiej i przeciwdziałania dehumanizacji i fragmentaryzacji społeczeństw.

Profesor dr hab. Krystyna Kossakowska-Jarosz z Opola w wystąpieniu pt. „Góra św. Anny jako świętość polskojęzycznych Górnoślązaków w potrzasku profanacji (przełom XIX i XX wieku)" wskazała na trzy kwestie. Po pierwsze, ukazała społeczno-polityczne, gospodarcze, kulturowe i cywilizacyjne okoliczności przemian świadomościowych na Górnym Śląsku w XIX wieku, w tym charakterystyczne dla pruskiego Kulturkampfu. Po drugie, wskazała na sakralność Góry św. Anny – miejsca, które górnośląski lud kochał, miejsca zanoszonych do Boga próśb, podziękowań i modlitw. Góra św. Anny była dla pisarzy znakiem identyfikacji narodowej, a jej *genius loci* przejawiał się w ochronie tożsamości religijnej i etnicznej. Po trzecie, prof. K. Kossakowska-Jarosz wskazała na przypadki profanacji tego miejsca, jak: pospolite przestępstwa, wykorzystanie etosu miejsca w rozgrywkach politycznych, powierzchowność czy ludyczność peregrynacji (np. tańce w karczmach), a nawet graffiti pozostawiane na murach kaplic.

Profesor dr hab. Józef Koredczuk z Uniwersytetu Wrocławskiego w referacie pt. „Granice klauzuli sumienia" omówił klauzulę sumienia jako zapis ustawowy przyznający danej osobie możliwość odmowy wykonania działania zgodnego z obowiązującym prawem, ale niezgodnego z jej sumieniem. Zazwyczaj odnosi się ją do osób wykonujących zawody ściśle medyczne. W prawie polskim reguluje ją art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1995 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty. Zgodnie z tym przepisem lekarz może powstrzymać się od wykonania świadczeń zdrowotnych niezgodnych z jego sumieniem. Oprócz zawodów medycznych z klauzulą sumienia mamy także do czynienia w odniesieniu do osób

zobowiązanych do służby wojskowej, w przypadku których – gdy planowane działanie kłóci się z ich sumieniem – państwo jest zobowiązane do zapewnienia im zastępczej służby wojskowej. Z porównania klauzuli sumienia w zawodach medycznych i w stosunku do osób odbywających służbę wojskową nasuwa się wniosek, że obowiązek działania albo zaniechania z nich wynikający może polegać albo na obowiązku pewnych działań na rzecz ogółu (np. służba wojskowa), albo na rzecz drugiego człowieka, który ma oparte właśnie na takiej normie prawnej roszczenie o określone świadczenie na jego rzecz (np. świadczenie zdrowotne). Profesor tłumaczył, że decydującym czynnikiem dla tego, w jakim stopniu będzie możliwe skorzystanie z klauzuli sumienia, będzie waga dobra, które pozostaje w kolizji z wolnością sumienia. Rola sumienia w procesie kształtowania prawa w kontekście klauzuli sumienia ma charakter sprzężenia zwrotnego. Z jednej bowiem strony prawodawca powinien uwzględnić nakazy sumienia użytkowników stanowionego przez siebie prawa, a z drugiej – użytkownicy prawa, świadomi jego etosu, nie powinni nadużywać możliwości sprzeciwu do uzasadnienia czy usprawiedliwienia swoich działań wbrew stanowionym normom. Dlatego też należy z dużą dozą ostrożności podchodzić do propozycji rozszerzenia możliwości stosowania klauzuli sumienia na kolejne przypadki, gdy prawo nakłada pewne obowiązki, które niekiedy mogą pozostawać nie w pełni w zgodzie z systemem norm moralnych czy światopoglądowych, który wyznaje dana osoba zobowiązana do ich dokonania. Wrocławski uczony konkludował, że sumienie ludzkie jest ostatecznym wyznacznikiem skorzystania bądź też nie z klauzuli sumienia.

Po obradach w sesji plenarnej uczestnicy Colloquium debatowali w pięciu sekcjach, którym przewodniczyli: prof. dr hab. dr h.c. Bronisław Sitek (sekcja 1), prof. UO dr hab. Dariusz Walencik (sekcja 2), dr Katarzyna Pluta (sekcja 3), prof. dr hab. Józef Koredczuk (sekcja 4), prof. UO dr hab. Andrzej Szymański (sekcja 5 on-line).

W sekcji pierwszej prelegenci wygłosili następujące referaty: prof. UO dr hab. **Piotr Sadowski** (UO) „Evocatio romana et hittita"; dr **Aleksandra Szymańska** (UWr) „Lucasa de Penna zejście ze ścieżki rzeczy doczesnych na drogę spraw duchowych. Komentarz do C. 11, 78 (77)"; dr **Marcin Piotr Bider** (UwS) „«*Utrum abbatissa habeat iurisdictionem in temporalibus*?»: Studium przypadku uprawnień opatki w mitrze i z pastorałem w okresie potrydenckim"; dr **Karolina Wojtucka** (UWr) „Hostia między sacrum a profanum: jej rola w procesach o czary w Velkich Losinach i Šumperku w XVII wieku"; dr **Daniel Wojtucki** (UWr) „*Sathanae sit rapina* – samobójstwo w nowożytnym mieście na przykładzie Świdnicy"; prof. UR dr hab. **Piotr Steczkowski** (UR) „Od świętych kongregacji do dykasterii. Kierunki reform kurii rzymskiej po soborze watykańskim drugim"; mgr **Konrad Kamiński** (UR) „Posługa czy zawód? Status prawny, obowiązki i warunki pracy organisty w okresie międzywojennym".

Profesor UO dr hab. **Piotr Sadowski** omówił kwestię ewokacji rzymskiej i hetyckiej jako przykład podobieństw i różnic pomiędzy dwoma porządkami prawnymi. Prawo rzymskie romanistom dobrze jest znane. Inaczej rzecz ma się ze znajomością porządku prawnego Hetytów, ludu, który zamieszkiwał przede wszystkim tereny dzisiejszej Turcji. Tradycyjnie w rozwoju Hetytów wyróżniamy okres starohetycki (1650–1380 p.n.e.) i nowohetycki (1380–1200 p.n.e.). Oczywiście te daty są przybliżone. Stolicę w Hattusa (Boğazköy) założył król Hattusilis I. Celem wystąpienia P. Sadowski uczynił wskazanie różnic i podobieństw w rytuale wyprowadzenia bóstwa czy bóstw u Rzymian i Hetytów, a także szukanie odpowiedzi na wiele szczegółowych pytań, jak np. z czego wynikał taki ryt czy rytuał i o czym świadczył? Jaki miał charakter? W świetle licznych źródeł widzimy, że ewokacja u Rzymian to wyprowadzenie bóstwa czy bóstw z miasta, które zamierzano zająć. Bogom obiecywano kult i świątynię w Rzymie. U Hetytów obrzędy były dokonywane także po zajęciu jakiegoś miasta. Zarówno w ewokacji hetyckiej, jak i rzymskiej spotykamy wspólne elementy, jak: 1) *carmen evocationis*; 2) formułę *devotio* czy lepiej – *consecratio*, wypowiadaną u Hetytów przez króla, a u Rzymian przez urzędnika *cum imperio*, 3) ofiarę towarzyszącą recytacji pieśni. Rytuał u Hetytów był szerszy niźli u Rzymian. U Hetytów nic się nie obiecywało na przyszłość. Wystarczyło przeprowadzenie rytuału. Nie tworzyło się jakiegoś węzła. W Rzymie formuła przybierała bardziej charakter kontraktualny, zaś u Hetytów rytualny.

Doktor **Aleksandra Szymańska** z Uniwersytetu Wrocławskiego w wystąpieniu pt. „Lucasa de Penna komentarz do C. 11, 78 (77): «De cupressis ex luco Daphnensi vel Perseis per Aegyptum non excidendis vel vendendis»" zajęła się kwestią znajdującą się w przedostatniej księdze *Kodeksu Justyniana*, czyli tytułem traktującym o tym, że drzewa cyprysowe z syryjskiego gaju Dafne oraz egipskie drzewa z gatunku *persea* nie powinny być ścinane i sprzedawane. W tytule tym znajdują się dwie konstytucje cesarskie – cesarzy Arkadiusza i Honoriusza oraz Teodozjusza II i Walentyniana III, które między innymi stały się przedmiotem komentarza czternastowiecznego jurysty Lucasa de Penna. Doktor A. Szymańska celem swojego wystąpienia uczyniła ukazanie, czy erudycyjny komentarz do prawa bizantyńskiego późnośredniowiecznego autora rzuca nowe światło na naszą wiedzę o ochronie drzewostanu w minionych wiekach.

Doktor **Marcin Piotr Bider** (UwS) w referacie pt. „«*Utrum abbatissa habeat iurisdictionem in temporalibus*?» Studium przypadku uprawnień opatki w mitrze i z pastorałem w okresie potrydenckim" uczynił przedmiotem swoich rozważań początki i funkcjonowanie opatki, będącej przełożoną klasztoru samoistnego. Z terminem „abbatissa" spotykamy się już w *Novellae Iustiniani* (133,3,1). Ksiądz doktor wykazywał, że przez wieki, z historycznego punktu widzenia patrząc, opatki posiadały prawdziwą jurysdykcję. Widać to na przykładzie Burgos, Barcellona (Hiszpania), Conversano, Brescia (Włochy), Montvilliers, Jouarre, Fon-

tevraud (Francja), Essen, Herford, Gandersheim, Quedlinburg (Niemcy). Na mocy przywileju papieskiego, mimo pretensji biskupów, opatki tych klasztorów były wyłączone spod jurysdykcji biskupów. Bider przywołał przykładowe *motu proprio* Piusa V z 1569 r., odnoszące się do opatki z Conversano. Referujący wskazywał, że chociaż opatka nie miała święceń, rządziła *in temporalibus*. Była traktowana jako *domina feudalis*, chociaż swoją jurysdykcję sprawowała przez wikariusza.

Doktor **Karolina Wojtucka** w przedłożeniu „Hostia między sacrum a profanum: jej rola w procesach o czary w Velkich Losinach i Šumperku w XVII wieku" wykazała, że z kwestią kradzieży hostii spotykaliśmy się często w procesach o czary. Miały być one wykorzystywane do sporządzania mikstur dla ludzi czy zwierząt. Z takimi zarzutami spotykamy się w procesach w Velkich Losinach. Próba kradzieży hostii podczas mszy św. przez Marinę Schuchin w kościele w Sobotinie w 1678 r. wywołała falę oskarżeń i aresztowań. W tym przypadku chodziło o to, aby mikstura na bazie hostii sprawiła, by krowa dawała więcej mleka. Profanacja hostii występowała także w Šumperku.

Doktor **Daniel Wojtucki** z Uniwersytetu Wrocławskiego w wykładzie pt. „*Sathanae sit rapina* – samobójstwo w nowożytnym mieście na przykładzie Świdnicy" stwierdził, że w średniowieczu i na początku czasów nowożytnych bardzo surowo podchodzono do samobójców. Wynikało to między innymi ze stanowiska przyjętego przez *Constitutio Criminalis Carolina* czy *Speculum Saxonum*. Osoba, która przeżyła próbę samobójczą, była traktowana jako nieczysta. Problemem było wyjęcie ciała samobójcy z budynku, w którym osoba taka dokonała samobójstwa. Wierzono, że samobójca dokonał takiego czynu pod wpływem diabła. Samobójca nie miał prawa do odpowiednich obrzędów pogrzebowych. Świdnica nie była wyjątkiem. Ciała samobójców były chowane przy murach miejskich, za bramą miejską, blisko przydrożnych krzyży czy skrzyżowania dróg.

Profesor Uniwersytetu Rzeszowskiego dr hab. **Piotr Steczkowski** omówił kierunki reform kurii rzymskiej po Soborze Watykańskim II. W historii Kościoła nieraz dochodziło do reformy aparatu administracyjnego w Watykanie. 19 marca 2022 r. opublikowana została konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, promulgowana przez papieża Franciszka, która weszła w życie 5 czerwca 2022 r. Konstytucja zastąpiła dekret *Pastor Bonus* z 1988 r., ogłoszony przez papieża Jana Pawła II. Konstytucja *Praedicate Evangelium* między innymi zastąpiła dotychczasowe kongregacje dykasteriami. Odpowiadała ona na zapotrzebowanie zmian postulowane przez kardynałów.

Magister **Konrad Kamiński** (UR) w swoim wystąpieniu badał status prawny, obowiązki i warunki pracy organistów w międzywojennej Polsce. Szukał odpowiedzi na pytanie o to, czy ówczesny organista tylko pełnił posługę religijną, czy też podlegał przepisom prawa pracy. Swoje dywagacje oparł na analizie różnych diecezjalnych statutów synodalnych traktujących o postępowaniu moralnym,

edukacji czy praktykach religijnych aspirujących do bycia organistami. Przyjrzał się normom diecezjalnym odnoszącym się do wynagrodzenia, zakwaterowania, zatrudnienia, zwolnienia czy relacji między organistą a proboszczem. Dopatrzył się postępującej instytucjonalizacji statusu organisty. Dodał, że poruszana tematyka wciąż inspiruje do rozważań nad niejednoznacznością stanowisk kościelnych usytuowanych na pograniczu powołania religijnego i pracy zawodowej.

W sekcji II zaprezentowano następujące referaty: prof. UO dr hab. **Dariusz Walencik** (UO) „Spór o model nauczania religii w publicznych szkołach i przedszkolach w Polsce"; prof. UWM dr hab. **Mieczysław Różański** (UWM) „Podstawy prawne nauki religii w szkołach publicznych w czasie II Rzeczpospolitej"; prof. UO dr hab. **Paweł Sobczyk** (UO), „Czemu jednak Polska nie miałaby stworzyć najnowszego ze wszystkich typów konkordatu? – Stanisław Grabski. W 100. rocznicę Konkordatu Polskiego z 1925 roku"; prof. UW dr hab. **Paweł Borecki** (UW) „Polskie konkordaty w XX wieku – treść i realizacja, jako przejaw regresu rodzimej kultury prawnej w sprawach wyznaniowych"; prof. UO dr hab. **Andrzej Szymański** (UO) „Konflikt wyznaniowy na Ukrainie. Akcja rządu przeciwko Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej (Patriarchatu Moskiewskiego) – wybrane aspekty". Ostatni prelegent przedstawił pierwszą fazę konfliktu między władzami Ukrainy a Ukraińską Cerkwią Prawosławną (Patriarchatu Moskiewskiego). Konflikt ten zaostrzył się w czasie wojny ukraińsko-rosyjskiej, choć istniał już wcześniej. Władze państwa ukraińskiego uznały, że strukturalne powiązanie tej wspólnoty religijnej z Patriarchatem Moskiewskim można rozważać w kategorii zdrady. Podjęto szereg działań kontrujących funkcjonowanie Patriarchatu jak utrudnianie funkcjonowania największych sanktuariów, prześladowanie duchowieństwa, niszczenie sieci parafialnych. Profesor Szymański zaprezentował także punkt widzenia międzynarodowych organizacji praw człowieka odnośnie do sytuacji Ukraińskiej Cerkwi Prawosławnej. W swoim wystąpieniu bazował na literaturze ukraińskiej.

W sekcji IV zaprezentowano referaty: mgr **Janusz Oszytko** (IPN) „Próba ustalenia złych czynów funkcjonariuszy niemieckich z obozów dla Żydów pod Górą Św. Anny i w Dolnej – w cieniu annogórskiej kalwarii"; dr **Łukasz Denys** (PO) „Prawne aspekty inwestycji sakralnych i kościelnych na terenie województwa opolskiego w latach 1974–1989"; mgr **Lena Zelmanowicz** (UO) „Biskup Czesław Kaczmarek w cieniu represji komunistycznych"; dr **Łukasz Bernaciński** (Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris) „Wykorzystanie narzędzi prawnych Kościoła do ochrony uczniów przed wulgarną edukacją seksualną"; dr **Paweł Fiktus** (WSP we Wrocławiu) „Ochrona znaków granicznych w prawie administracyjnym"; dr **Andrzej Fąk** „Profanum i sacrum z perspektywy badań numizmatycznych. Wybrane zagadnienia"; **Tomasz Rogus**, „Polska spuścizna Heinricha Pohlmanna, mistrza sztuki sepulkralnej".

W sekcji V on-line zaprezentowali swoje przedłożenia: prof. UJ dr hab. **Zdzisław Zarzycki** (UJ) „Desakralizacja prawa małżeńskiego (rozwodowego) w powojennej Polsce na przykładzie akt Sądu Okręgowego w Krakowie w latach 1945–1950"; dr **Judyta Dworas-Kulik** (KUL) „Rejestracja małżeństw w międzywojennej Polsce"; dr **Aneta Abramowicz** (KUL) „Zasada równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych jako gwarancja wolności sumienia i religii"; mgr **Tomasz Abramowicz** (KUL) „Udział czynnika społecznego w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności określony w art. 38 KKW z 1997 roku, na przykładzie działalności kościołów i innych związków wyznaniowych".

W sekcji III studenckiej wystąpili: **Filip Sarowski** (UO) „Konstantyn Wielki a Sobór Nicejski"; **Karol Sworowski** (UO) „Ustawodawstwo religijne Teodozjusza Wielkiego"; **Jakub Znaniecki** (UO) „Crimina extraordinaria w ustawodawstwie cesarza Justyniana I Wielkiego; **Karolina Lewicka** (UO) „Sakrament małżeństwa w średniowiecznej Polsce"; **Karolina Kinur** (UO) „Kronika Długosza o napięciach między władzą świecką a Kościołem rzymsko-katolickim"; **Mateusz Kulesa** (UO) „Religijna odmienność, a przywileje: Porównanie sytuacji *ahl adh-dhimma* w krajach muzułmańskich oraz Kościoła prawosławnego na Rusi w świetle jarłyków chańskich"; **Sandra Łatka** (UO) „Stosunek Leona XIII do przemian społecznych na podstawie encykliki *Rerum novarum*"; **Jakub Sendor** (UO) „Ustawa o rozdziale Kościoła od państwa we Francji z 1905 roku"; **Michał Rybak** (UO) „Stosunek państwa do kościołów w Rosji od panowania monarchii absolutnej do rewolucji październikowej"; **Olivia Kucharska** (UO) **„**Rola małżeństwa w społeczeństwie na podstawie nauczania Jana Pawła II oraz adhortacji *Familiaris consortio*"; **Ryszard Odlanicki-Poczobutt** (UO) **„**Kanony Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. odsyłające do prawa państwowego".

Dla piszącego te słowa – kierownika Katedry Historii Prawa i Prawa Wyznaniowego Sobór Nicejski (19–25 lipca 325 r.) jawi się jako bardzo ważne wydarzenie w historii tak kościoła, jak i cesarstwa rzymskiego. W auli pałacu cesarskiego udział wzięli biskupi, a debatom przewodniczył Hozjusz z Kordoby. Wciąż dyskusyjna jest rola Konstantyna Wielkiego. Myślę, że kanon XX tegoż soboru, mówiący o tym, że zamiast modlić się na kolanach w niedziele i w dniach Pięćdziesiątnicy, należy modlić się w te dni w postawie stojącej, gdy cesarz był znany z tego, że zamykał się w swoich pomieszczeniach i modlił na klęcząco (Euzebiusz z Cezarei, *Życie Konstantyna* IV, 22), dowodzi, że jako reprezentant państwa (*profanum*) cesarz nie narzucał nazbyt swoich rozwiązań kościołowi (*sacrum*).

Obrady konferencyjne uzmysławiały uczestnikom, że *profanum* i *sacrum* są kategoriami dychotomicznymi. I chociaż kultura zachodnia coraz bardziej jawi się jako ta zdesakralizowana, gdzie *sacrum* jest umniejszane czy nawet utożsamiane z *profanum*, to jednak *sacrum* jawi się jako wartość niezniszczalna.

Tematyka XIX Colloquium Prawno-Historycznego ewidentnie uzmysławia, że sprawy religii są dalej ważne dla społeczeństwa, państwa czy polskiego porządku prawnego. Sympozjum zgromadziło wielu uczonych, zarówno tych bardzo doświadczonych i utytułowanych, jak i tych początkujących. Było okazją wymiany myśli, podzielenia się refleksjami oraz dało możliwość zadzierzgnięcia relacji i przyjaźni naukowych.